

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Юридичний факультет

Кафедра конституційного,
адміністративного та фінансового
права

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни: „Актуальні питання господарського права”

на тему:

„Основні проблеми приватизації
державного та комунального майна”

Студентки 1 курсу групи ПРм - 11
Галузь знань 08 «Право»
Спеціальність 081 «Право»
Кравчук Н.Й.
Керівник: д.ю.н., проф. Гречанюк С.К.

Національна шкала _____
Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Члени комісії

_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)
_____	_____
(підпис)	(прізвище та ініціали)

ТЕРНОПІЛЬ – 2018

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
Розділ 1. Загальна характеристика приватизації	5
1.1. Поняття та правова сутність приватизації.	5
1.2. Поняття та особливості державного і комунального майна.....	9
Розділ 2. Основні аспекти приватизації державного та комунального майна.....	15
2.1. Порядок здійснення приватизації державного та комунального майна..	15
2.2. Приватизація державного майна.....	20
2.3. Приватизація комунального майна.....	24
Розділ 3. Проблеми та пріоритети приватизації державного та комунального майна в Україні.....	28
ВИСНОВКИ.....	33
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	34

ВСТУП

Зниження темпів економічного зростання, зменшення обсягів виробництва, втрата конкурентних позицій на світових ринках, що спричинено недосконалою структурою форм власності в країні та економічних відносин власності, актуалізує проблему пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування економіки, підтримання оптимальних співвідношень складових національного господарства та вдосконалення економічних взаємозв'язків.

Одним з інструментів здійснення структурних перетворень, що застосовується у світовій та вітчизняній практиці з метою підвищення ефективності функціонування економіки, є приватизація.

Практика останніх років проведення приватизації в Україні беззаперечно доводить, що приватизація з інструменту трансформації економіки перетворилась здебільшого в інструмент політичної боротьби та вирішення фіскальних завдань органів виконавчої влади.

Метою курсової роботи є дослідження правових механізмів приватизації державного та комунального майна.

Завдання дослідження:

- встановити поняття та особливості державного й комунального майна;
- розкрити зміст державної та комунальної власності;
- встановити уповноважені органи у сфері приватизації державного та комунального майна, їх правовий статус;
- розкрити співвідношення понять приватизація державного та приватизація комунального майна;
- дослідити порядок здійснення приватизації державного та комунального майна.

Об'єкт дослідження складають суспільні відносини щодо приватизації державного та комунального майна.

Предмет наукової роботи складають правові механізми приватизації державного та комунального майна.

Питання правових механізмів приватизації державного та комунального майна гостро потребує належного, комплексного, повноцінного дослідження з метою виявлення ключових моментів, що сприяють зловживанням у цій сфері та втраті державного та комунального майна, зменшенні економічного потенціалу держав, територіальних громад. Виявлені проблеми в результаті дослідження можуть слугувати предметом подальшого та глибшого розгляду тем та можуть бути використані у навчальному процесі .

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТКА ПРИВАТИЗАЦІЇ

1.1. Поняття та правова сутність приватизації

Подолання наслідків світової фінансової кризи та відновлення темпів економічного зростання в Україні не можливо здійснити без проведення економічних реформ, спрямованих на усунення структурних диспропорцій у ключових галузях економіки. Здійснення структурних перетворень в економіці, трансформація відносн власності потребує завершення розпочатого ще в 90 - ті рр. минулого століття процесу приватизації.

Варто зазначити, що, наділяючи приватною власністю індивідів, держава створює умови для економічної свободи, оскільки саме приватна власність є економічною основою свобод індивіда, його незалежності від держав. Вирішальне значення для формування недержавних форм власності мають роздержавлення і приватизація. У науковій літературі відсутнє єдине, загальноприйняте визначення терміну "приватизація" [15; 126].

Наприклад, тлумачний словник визначає термін "приватизація" як передачу державної або муніципальної власності (земельних наділів, промслових підприємств, банків, засобів транспорту та зв'язку, акцій, культурних цінностей) за плату або безкоштовно у приватну власність.

В економічній літературі можна знайти значення приватизації як трансформації будь-якої форми власності у приватну, процесу переходу в приватну власність об'єктів, заснованих на державній, змішаній або колективній власності. У наукових джерелах, зокрема, зазначається, що приватизація як форма роздержавлення власності відображає процес докорінної трансформації відносн власності з метою формування приватного сектору як передумов підвищення соціально-економічної ефективності господарювання й піднесення суспільного добробуту на основі становлення та відтворення ринкових відносн, підприємницького середовища, конкуренції.

Наприклад, Л. Чупрна, досліджуючи процес приватизації, зазначає, що приватизація в широкому значенні як одні з аспектів загальної політики дерегулювання економіки означає уповільнення темпів розширення або навіть скорочення державного сектору, що зумовлюють збільшення вкладу приватного сектору в господарський розвиток, наголошуючи на комплексності приватизації та зумовленості процесу зміною політико-економічних умов, посиленням впливу ринкових сил. У вузькому розумінні, на думку зазначеного автора, приватизація означає не політику, яка охоплює всі сектори економіки, а повну (або часткову) передачу прав власності на капітал відповідного державного підприємства акціонерному товариству або приватній особі [15; 127].

Коли у країнах із розвинутою ринковою економікою говорять про приватизацію, то об'єктом розгляду вступає та чи інша сфера діяльності по виробництву товарів або послуг, а предметом обговорення є перенесення об'єктів забезпечення виробництва цих товарів і послуг від держав до приватного сектору. Але що розуміти під «приватним сектором»? Якщо входить зі значення латинського слова *privatus*, то під приватизацією потрібно розуміти передачу власності окремих особам або сім'ям. Таким чином, варто розглядати приватизацію як процес переходу державної власності в приватну (таку, що належить одній людині) та сімейну власність.

Головним мотивом приватизаційних процесів має бути пошук економічної результативності та ефективності за рахунок раціоналізації структур власності, забезпечення конкуренції та розвитку особистої ініціативи громадян України. У процесі трансформації відносин власності частка державної власності має зменшуватися поступово, і при цьому роль держави у регулюванні економічних процесів не повинна зменшуватися такою ж мірою. Роль держави за наявності плюралізму форм власності в економіці полягає, з одного боку, у забезпеченні правового механізму реалізації відносин власності й механізмів взаємодії господарських об'єктів, а з другого – в ефективному використанні таких економічних важелів, як податкові ставки, норм відсотка, державне замовлення, пільги,

обмеження, що забезпечує організацію та ефективне функціонування економік [9].

Крім того, держава повинна залишатися у своєму володінні стратегічно важливими об'єктами і має реально впливати на процес суспільного відтворення. В усіх розвинутих західних країнах таке управління державною власністю та опосередковане регулювання діяльності підприємств інших форм власності існує і приносить позитивний стабілізуючий ефект. В Україні до приватизації нерідко залучалася стратегічно важливі об'єкти, а кошти від її здійснення не завжди використовувалися на фінансування заходів, котрі мали важливе соціально-економічне значення. Той факт, що від проданих основних засобів на розвиток підприємництва виділяють незначні кошти (близько 5%) при високому рівні зношеності основних фондів й низькій інвестиційній активності свідчать, що виробничий капітал перетворюється у засіб споживання. Цим породжується негативна тенденція використання. Із проголошенням державної незалежності Україна стала на шлях ринкових реформ, що означало докорінну трансформацію всієї економічної системи.

В епоху глобалізації світогосподарських зв'язків трансформаційні зміни в тій чи іншій мірі зачепили увесь світ. Невід'ємним елементом цих процесів стала зміна форм власності. Однак якщо в розвинутих ринкових економіках зміни носили м'ягкий характер – частка приватного сектора зростала, державного зменшувалася, і навпаки, усе залежало від суспільних потреб та інтересів, то в Україні вони супроводжувалися масовим роздержавленням і приватизацією. В тогочасному суспільстві панувала думка: чим більше й швидше приватизують державне майно, тим швидше виникне ринкова економіка, однак забезпечити досягнення поставленої мети не вдалося. Зазначене обумовлює необхідність виявлення помилок, допущених в ході проведення трансформаційних процесів, вироблення й наукового обґрунтування подальшої стратегії держав щодо перебудови відносин власності грошових коштів від продажу належних державі засобів виробництва не на вирішення стратегічних проблем національної економіки – оновлення засобів виробництва, активізації науково-технічного прогресу, а на послаблення вторинних проблем.

Приватизаційні процес у свідомості більшості українців асоціюються, насамперед, як антисупільне, антиукраїнське і злочинне явище, яке характеризується великою несправедливістю, непрозорістю, корумпованістю, спрямованістю включно на інтерес кримінально-кланових структур та окремих осіб, наближених до влад. Проведена в умовах авторитарного режиму, відсутності громадського контролю і незавершеності ринкових реформ, приватизація перетворилася на ключовий елемент олігархічного тандему влад та потужних фінансово-промислових груп. Влада забезпечувала для цих структур дешевий і неконкурентний продаж майна, а ті надавали їй фінансову і політичну підтримку. В умовах ризику змін влад Фонд державного майна України був орієнтований на швидку й дешеву приватизацію великих і ліквідних підприємств на користь наближених до влади бізнес-груп. Причому в приватизацію були передані великі стратегічні підприємства країни, які суспільство звикло бачити в складі державної власності. Так, з 38 приватизованих у 2004 р. об'єктів 20 становили стратегічні підприємства та підприємства-монополісти. Безпосередньо через центральний апарат ФДМУ в зазначений період було продано 18 об'єктів груп Г, 13 з яких придбано чотирма потужними українськими бізнес-групами. Найпривабливіші об'єкти потрапили до двох найбільших бізнес-груп, тісно пов'язаних зі старою владою: Компанія «System Capital Management» – 7 об'єктів; Корпорація «Інтерпайп» – 2 об'єкти. У поточному, 2013 р. картина ще менш втішна: процес приватизації на цей період охопив 318 акціонерних товариств, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави або займають монополістичне становище на загальнодержавному ринку товарів (робіт, послуг). Продовження курсу на приватизацію стратегічно важливих і найбільш потужних виробничих комплексів з метою фінансування поточних видатків бюджету є неприпустимим. Критерії прийняття рішень щодо приватизації мають базуватися на пріоритетності технологічного та управлінського оновлення підприємств, підвищення їх конкурентоспроможності, а кошти, отримані від приватизації – ефективно розподілятися для задоволення потреб стратегічного розвитку суспільства. Враховуючи витрати в процесі приватизації можливостей прямого державного

впливу на діяльність стратегічних підприємств та підприємств- монополістів, їхній продаж необхідно синхронізувати з ринковою трансформацією галузей та впровадженням адекватних систем регулювання (в енергетиці, телекомунікаційній сфері, добувних галузях, комунальному господарстві).

1.2. Поняття та особливості державного і комунального майна

З прийняттям у 1996 р. Конституції України розпочався новий етап становлення та розвитку інституту комунальної та державної власності.

У результаті цього комунальна власність «стала відокремленою від державної власності як юридично, так і економічно, а відтак набула ознак самостійної форми власності, що «відповідно внесло істотні зміни щодо суб'єктів, яким були визнані територіальні громади сіл, селщ, міст та районів у містах, об'єктів та змісту перелічених форм власності.

В економічному сенсі власність представляє собою відношення приналежності (присвоєної) матеріальних благ, що полягає у встановленні над ним такого «господарського панування», яке дозволяє власнику по своїй волі усувати або допускати всіх інших осіб до використання свого майна, самостійно визначаючи характер такого використання.

К.І. Скловський пропонує використовувати форму власності як технічний термін при приватизації (своєрідній приналежності майна певній особі), оскільки «стосовно до законодавства про приватизацію перехід власності з державної у приватну є ключовим поняттям, приналежність конкретного майна тому чи іншому суб'єкту повинна бути чітко встановлена на всіх етапах укладення і виконання договору [18; 394].

У плані правового регулювання право власності являє собою комплексний правовий інститут. До обґрунтування комплексності права власності існує два різних підходи:

1. Кожна галузь права впливає на ту чи іншу сторону права власності, і навпаки, право власності входить до предмету різних правових галузей.

Розрізняються цивільно-конституційно і господарсько-правове поняття власності. Цивільноправове поняття визначає повноваження власника, конституційноправове – сукупність мають майнове значення приватних прав (з точки зору гарантій держав власнику), господарськоправове – відображає динаміку права власності). У силу цього комплексний характер набуває і суб'єктивне право, і правовідносини власності.

2. Галузь права регулює не весь інститут права власності, а конкретну форму власності.

Комплексність інституту права власності позначається на тому, що кожна галузь права регулює певний її аспект права власності. Разом з тим, саме через ці фрагментарності правового регулювання не можна повністю включити інститут права власності на предмет тієї чи іншої галузі права, на те він і комплексний інститут. Можна лише говорити, що велика змістовна частина інституту права власності врегульована цивільним законодавством, але не те, що інститут права власності є предметом вивчення виключно цивільного права.

У Конституції України та ЦК України відсутні спеціальні положення, присвячені формам власності, у цивілістичній літературі намітилася тенденція, за якої поняття «форми власності» стало розглядатися виключно як економічна, а не правова категорія.

Цю тенденцію можна розцінювати як своєрідну негативну реакцію на ту роль, яку відігравала категорія «форми права власності» в радянські часи. Адже ця категорія використовувалася для обґрунтування домінуючої ролі соціалістичної власності, яка виступала у формі державної (загальнонародної), колгоспно-кооперативної власності та власності громадських організацій.

У вітчизняній науці цивільного права чи не найпошлідовніші ідеї відповідного змісту проводить Я. М. Шевченко, яка вважає, що Конституція України «не містить положень про поділ власності стосовно певних форм», бо «право власності, по суті, є одним для всіх суб'єктів власності», «незалежно від того, хто є суб'єктом права власності...», у зв'язку з чим, на її думку, «поділ на форми власності втрачає будь-який сенс». Не вбачає достатніх підстав для

виокремлення різних форм права власності й О. О. Первомайській, якій констатує відсутність «сутнісної відмінності між... правом приватної власності... та правом власності територіальної громади чи держави, що розглядається як публічна власність [17;262].

Завершуючи огляд існуючих підходів щодо категорії «форм власності», слід зазначити: той факт, що Конституція України та ЦК України формально не передбачають поділу власності на форми власності, ще не означає, що такого поділу реально не існує і що він не може бути проведений на доктринальному рівні. Адже, наприклад, чинне цивільне законодавство теж не містить положень про поділ норм цивільного права чи цивільних правовідносин на певні види, проте це не перешкоджає їх класифікації за відповідними ознаками (критеріями) на доктринальному рівні.

Сказане повного мірою стосується й права власності, яке з метою його глибшого пізнання та вироблення науково обґрунтованих рекомендацій, спрямованих на подальше вдосконалення правового регулювання відносин власності, може поділятися за відповідним критерієм на певні форми та види.

Правові передумови поділу права власності на відповідні форми закладені у відповідних положеннях Конституції України, де, зокрема, йдеться: про власність Українського народу на землю та інші природні ресурси (ч. 1 ст. 13); про право власності на землю громадян, юридичних осіб та держав (ч. 2 ст. 14); про право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, тобто про приватну власність фізичних осіб (ч. 1 та ч. 2 ст. 41); про власність територіальних громад сіл, селищ, міст та районів у містах, тобто про комунальну власність (ч. 1 ст. 142, ч. 1 ст. 143) [8].

За змістом цих положень можна констатувати, що Конституція України передбачає три економічні форми власності: приватну, державну та комунальну. При цьому той факт, що зазначені вище форми власності безпосередньо закріплені в Конституції України, засвідчує те, що вони набули статусу не тільки економічної, а й юридичної категорії.

Отже, правове поняття власності фіксує правомочності власника по відношенню до його речі, щоб показати і захистити їх абсолютність. Тільки власник діє у відношенні речі вичерпним, найбільш абсолютним чином.

Складність у конструюванні поняття власності полягає в тому, що закон вживає два різних поняття власності: «охоплює», тобто мається на увазі приналежність речі особі; «натуралістичне» – річ є власністю.

Є. О. Суханов виділяє таку сторону юридичних відносин власності: відносини між власником і всіма третіми особами, зобов'язанні не перешкоджати власникові у здійсненні його повноважень (вираз абсолютного характеру права власності) [18; 486].

Крім того, представляється можливим віділити і третю сторону відносин власності – власник і держава, яка охоплює податкові відносини, захист і гарантії власності, правила державної реєстрації та обмеження обігу певних видів майна.

Про правомірність використання поняття «форми власності» як правової категорії свідчить також зміст багатьох інших положень Конституції України, де вживається відповідний термін (ч. 3 ст. 49, п. 5 ч. 1 ст. 116). На законодавчому рівні термін «форма власності» досить широко вкорстовується в Господарському, Земельному, Лісовому, Податковому кодексах України та багатьох інших законодавчих актах, що, з одного боку, спростовує тезу про його «зникнення» із законодавчих актів, а з другого – свідчить про теоретичну і практичну вразливість ідеї відмови від категорії «форм власності».

Тож, оскільки чинне законодавство передбачає можливість встановлення певних особливостей, що стосуються суб'єктів, об'єктів, підстав набуття та припинення права власності різними категоріями власників, то в такому їх контексті очевидним є те, що повинні існувати і відповідні форми права власності, які є способом вираження їх змісту.

Такі підходи дістали відображення в ЦК України, якій у розв'язок відповідних положень Конституції України передбачає існування таких форм власності як: право власності Українського народу (ст. 324), право приватної власності (ст. 325), право державної власності (ст. 326), право комунальної

власності (ст. 327), що у свою чергу, породжує низку непорозумінь теоретичного та практичного характеру [8].

Річ у тому, що Конституція України, проголосвши у ч. 1 ст. 13 Український народ суб'єктом права власності на землю, її надра, атмосферне повітря, водні та інші ресурси, у той же час у ч. 2 ст. 14 та ч. 1 ст. 142 визнає суб'єктами права власності на землю громадян, юридичних осіб, державу, а також територіальні громади сіл, селщ, міст та районів у містах, що зумовлює постановку питання про співвідношення між відповідним формами права власності на землю. Адже за змістом наведених положень можна дійти висновку, що нібито у землі чи земельної ділянки може бути не один, а два власники: з одного боку, Український народ, а з іншого – держава, громадяни, юридичні особи чи територіальні громади, що суперечить постулату римського приватного права, за яким в одній речі має бути лише один власник.

У зв'язку з цим є підстави вважати, що за змістом статей 13 і 14 Конституції об'єктом права власності Українського народу і держав фактично є одна і та сама земля, яка не передана у приватну власність фізичних осіб та юридичних осіб або в комунальну власність територіальних громад. Тобто зазначені норми ніякого окремого права державної власності на землю, відмінного від права власності Українського народу, не передбачають [8].

З урахуванням сказаного є підстави вважати, що поняття «власність Українського народу» і «державна власність» є синонімічними, що не дає підстав для виділення двох окремих форм власності на землю у вигляді власності Українського народу та державної власності.

Сказане повною мірою стосується і співвідношення між власністю Українського народу та комунальною власністю. Адже за своєю природою місцеве самоврядування є однією з форм демократичної децентралізації державної влади, суть якої полягає у розподілі не тільки владних повноважень щодо здійснення завдань і функцій держави між органами державної влади та органами місцевого самоврядування, а й матеріальних, фінансових та інших ресурсів, необхідних для їх здійснення. У такому контексті комунальна власність

є децентралізованою формою власності Українського народу, управління якою від імені та в інтересах територіальних громад здійснюють відповідні органи місцевого самоврядування [3; 39].

Отже, можна зробити висновок, що відмінність комунальної від державної власності полягає у тому, що державна власність є матеріальною основою здійснення завдань і функцій держав у межах всієї території держави, а комунальна власність – завдань і функцій місцевого самоврядування, які є похідним від завдань і функцій держави, про що свідчать обсяг та зміст повноважень, якими наділяються органи місцевого самоврядування у відповідних сферах суспільного життя. Саме тому правовий режим комунальної власності, як уже зазначалося, багато в чому є схожим з правовим режимом державної власності, що не виключає наявності певних відмінностей між ними у частині, що стосується змісту та складу об'єктів, підстав набуття та припинення права державної власності та права комунальної власності.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРИВАТЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА

2.1. Порядок здійснення приватзації державного та комунального майна

Процес приватзації є надзвичайно важливою складовою розвитку ринкових відносн. Правовим інструментарієм їх належної реалізації є провадження з приватзації державного та комунального майна.

На думку Ю. Алданова, приватзаційне провадження є комплексним правовим інститутом, що поєднує в собі елементи адміністративно процесуальної діяльності, управлінської діяльності, а також цивільноправової, господарської діяльності.

Слід зазначити, що провадження щодо приватзації державного та комунального нерухомого майна – це законодавчо встановлений порядок послідовно здійснюваних дій, уповноважених органів та інших суб'єктів, які передують укладанню договору купівлі-продажу, спрямований на платне відчуження державного та комунального нерухомого майна на користь фізичних і юридичних осіб.

На думку І. Антпенко, загальний порядок приватзації передбачає такі операції, що здійснюються відповідним державним органам приватзації:

- опублікування списку об'єктів, які підлягають приватзації, у виданнях державних органів приватзації, місцевій пресі;
- прийняття рішення про приватзацію об'єкта на підставі поданої заяви або входячи із завдань Державної програми приватзації та створення комісії з приватзації;
- публікація інформації щодо прийняття рішення про приватзацію об'єкта;
- проведення аудиторської перевірки фінансової звітності підприємства, що приватзується (за винятком об'єктів малої приватзації); проведення у випадках, передбачених законодавством, екологічного аудиту об'єкта приватзації;

- затвердження плану приватизації або плану розміщення акцій відкритих акціонерних товариств, створених у процесі приватизації та корпоратизації, їх реалізація[2; 101].

Ю. Алданов розкриває приватизацію державного майна як процес, що послідовно проходить чотири основні стадії: порушення процесу приватизації (ініціатива в проведенні приватизації й ухвалення рішення про приватизацію); підготовка об'єкта до приватизації; укладення приватизаційного правочину (договір купівлі-продажу); виконання приватизаційних зобов'язань (зобов'язання) [1;79].

Слід зазначити, що виокремлення ініціатив в проведенні приватизації як окремої стадії є досить слушним, оскільки враховує дії органів приватизації щодо розгляду заяв і пакетів документів у випадку, коли ініціатива проведення приватизації виходить від покупців.

Викладене дозволяє запропонувати стадії провадження щодо приватизації державного та комунального нерухомого майна:

1. Порушення порядку приватизації (ініціатива в проведенні приватизації).

Згідно з ч. 3 ст. 7 Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» включення об'єктів малої приватизації до переліків об'єктів, що підлягають приватизації, здійснюється з ініціативи державного органу приватизації, уповноваженого органу управління чи покупця. Такий перелік суб'єктів передбачено і в ст. 12 Закону України «Про приватизацію державного майна». Пр цьому саме із подачею заяви на приватизацію законодавство пов'язує початок приватизації.

Відповідно до ч. 1 ст. 7 Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» Фонд державного майна України, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, місцеві ради затверджують за поданням органів приватизації перелік об'єктів, які перебувають відповідно у державній власності, власності Автономної Республіки Крим і комунальній власності та підлягають: продажу на аукціоні (втому числі за методом зниження цін, без оголошення цін); продажу за конкурсом; викупу. При цьому перелік

об'єктів, комунальної власності чи власності Автономної Республіки Крим, які дозволяються до приватизації, визначається та Затверджується представницьким колегіальним органом на сесії; що стосується державної власності, то перелік об'єктів державної власності, що підлягає приватзації затверджується Фондом державного майна України, а саме головою.

2. Опублікування списку об'єктів, які підлягають приватизації у виданнях державних органів приватзації, місцевій пресі.

Прийняття рішення про приватизацію, що здійснюється державним органом приватзації. Відповідно до ст. 182 «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» у разі прийняття рішення про приватизацію орендованого державного майна (будівлі, споруд, нежитлового приміщення) орендар одержує право на викуп такого майна, якщо орендарем за згодою орендодавця за рахунок власних коштів здійснено поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, в розмірі не менш як 25 % ринкової вартості майна, за яким воно було передано в оренду, визначеної суб'єктом оціночної діяльності суб'єктом господарювання для цілей оренди майна.

Це свідчить, що викуп об'єкта оренди одним із способів приватизації, встановлених Законом України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)». При цьому Закон України «Про оренду державного та комунального майна» не передбачає можливість викупу для орендаря орендованого майна, але надає можливість приватзації об'єкта оренди відповідно до вимог чинного законодавства.

3. Опублікування інформації щодо об'єкта приватзації.

В цьому випадку йдеться про публікацію інформації про прийняття рішення щодо приватзації об'єкта.

4. Підготовка до приватизації.

Відповідно до ч. 1 ст. 13 Закону України «Про приватизацію державного майна» державний орган приватизації протягом місяця з дня прийняття рішення про приватизацію об'єкта затверджує склад комісії з приватизації об'єкта і

встановлює строк подання проекту плану приватизації. Цей строк не повинен перевищувати двох місяців з дня затвердження складу комісії. Наказом Фонду державного майна України «Про затвердження Положення про комісію з приватизації» від 15.07.1997 р. № 743 до основних завдань комісії віднесено: контроль за проведенням інвентаризації майна об'єкта приватизації; розроблення проекту плану приватизації об'єкта та подання його на затвердження державному органу приватизації; у випадках, передбачених законодавством, визначення розміру статутного капіталу господарського товариства та розроблення акта оцінки; розроблення, за необхідності, рекомендацій щодо реорганізації об'єктів .

Відповідно до ст. 14 Закону України «Про приватизацію державного майна» комісія з приватизації складає проект плану приватизації об'єкта, який затверджується відповідним державним органом приватизації. Діяльність комісії з приватизації припиняється після видання наказу про затвердження плану приватизації згідно з наказом Фонду державного майна України від 1997 р..

Надзвичайно важливим елементом плану приватизації є визначення способу приватизації відповідного об'єкта.

Так, згідно із ст. 15 Закону України «Про приватизацію державного майна» приватизація державного майна здійснюється шляхом: продажу об'єктів приватизації на аукціоні (у тому числі за методом зниження цін, без оголошення цін); продажу об'єктів приватизації за конкурсом з відкритістю пропонування цін за принципом аукціону; продажу акцій (часток, паїв), що належать державі у господарських товариствах, на аукціоні, за конкурсом, на фондових біржах та іншим способам, що передбачають загальнодоступність і конкуренцію покупців; продажу на конкурсній основі єдиного майнового комплексу державного підприємства, що приватизується, або контрольного пакета акцій акціонерного товариства; викупу об'єктів приватизації; продажу акцій на міжнародних фондових ринках, у тому числі у вигляді депозитарних розписок; іншим способам, які встановлюються спеціальним законам, що регулюють особливості приватизації об'єктів окремих галузей [7].

Слід зазначити, що для об'єктів груп А, Д, Ж Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» встановлені окремі способи приватизації (ст. 3), а саме викуп; продаж на аукціоні (в тому числі за методом зниження ціни, без оголошення ціни); продаж за конкурсом з відкритістю пропонування ціни за принципом аукціону .

Пр цьому з урахуванням ст. 182 вказаного Закону вважаємо за необхідне з метою захисту прав сумлінних орендарів, які правомірно, відповідно до законодавства здійснили поліпшення нерухомого майна, включити до ст. 3 Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» такий спосіб приватизації як оренда з викупом, ст. 25 Закону України «Про оренду державного та комунального майна» доповнити таким текстом: «Приватизація об'єкта оренд здійснюється відповідно до чинного законодавства.

У разі якщо орендарем за згодою орендодавця за рахунок власних коштів здійснено поліпшення орендованого майна, яке неможливо відокремити від відповідного об'єкта без завдання йому шкоди, в розмірі не менш як 25 % ринкової вартості майна, за яким воно було передано в оренду, визначеної суб'єктом оціночної діяльності – суб'єктом господарювання для цілей оренди майна, орендар одержує переважне право на викуп такого майна у разі прийняття рішення про приватизацію орендованого державного або комунального нерухомого майна (будівлі, споруд, приміщення).

Ця стадія включає також інформаційне забезпечення приватизації державного майна.

5. Продаж об'єктів приватизації.

За загальним правилом ця стадія виключає: підготовку до проведення аукціону, конкурсу, а саме – прийняття рішення про строк проведення аукціону, конкурсу; може включати початкову ціну продажу об'єкта приватизації, розроблення умов аукціону, конкурсу; підготовку інформаційного повідомлення, затвердження та забезпечення його опублікування; утворення конкурсної комісії; проведення засідання конкурсною комісією, торгів ліцтатором і

встановлення переможця конкурсу, аукціону; підписання та затвердження протоколів конкурсу, аукціону; укладення договору купівлі-продажу, оплата в повному обсязі вартості об'єкта та складання акта приймання-передавання; здійснення опублікування інформаційного повідомлення про результат приватизації [17; 268].

Серед проблемних аспектів продажу об'єктів приватизації заслуговують на увагу закритість доступу до участі в конкурсі з продажу об'єктів малої приватизації, що стає наслідком відсутності конкуренції, сприяє корупції, унеможлиблює проведення продажу на основі принципів законності, рівності прав участі громадян України у процесі приватизації, про що свідчать положення нормативноправових актів щодо закритості розгляду пропозицій учасників конкурсу та визначення списку учасників конкурсу, допущених до подання конкурсних пропозицій цін; затвердження списку учасників, які подали конкурсні пропозиції ціни до дати проведення конкурсу [2; 156].

У зв'язку з цим варто змінити процедуру проведення конкурсу шляхом розгляду конкурсних пропозицій, кваліфікаційних документів на участь в аукціоні, конкурсі на відкритому засіданні конкурсної комісії. Це забезпечить доступ до участі в конкурсі всім претендентам.

Враховуючи вище сказане, можна зробити висновок, що приватизація є однією з найважливіших реформ постсоціалістичної трансформації, проте вона досі не завершена.

Слід зазначити, що необхідність і доцільність приватизації в Україні обґрунтовані таким причинам, як низька ефективність функціонування державних підприємств; висока мотивація до праці та підвищення її ефективності у приватного власника в порівнянні з працівником державного підприємства. Крім того, приватизація має певні позитивні моменти: ліквідація державної монополії у багатьох галузях економіки; створення засад ринкової конкуренції; розподіл і закріплення значної частини об'єктів державної власності за новим власником; значне зниження навантаження на державний бюджет; формування інфраструктур ринку.

Висвітлення порядку приватизаційного провадження у сфері використання та розпорядження нерухоми майном зумовлює необхідність подальшого його вивчення та вдосконалення, а тому, для захисту прав сумлінних орендарів, які правомірно, відповідно до законодавства здійснили поліпшення нерухомого майна, варто включити до ст. 3 Закону України «Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» такий спосіб приватизації, як оренда з вкупом.

Роздержавлення є першим кроком до приватизації державної власності. Роздержавлення у широкому розумінні – це процес відчуження державного майна з державної власності.

Масова приватизація свого часу змогла частково ввести «з тіні» цей процес, що дало змогу не дати збанкрутувати державним підприємствам. Тому цей процес мав не тільки негативний характер, це дало змогу перешкодити більшим проблемам, таким як приватний контроль, монополізація збуту продукції та постачання її приватним підприємствам.

Нині існує низка підприємств, які є досить привабливими для приватного капіталу, але все ще знаходяться у державній власності. Якщо взяти до уваги обіцянки про акціонування «Укрзалізниці» і жваві інтереси великого бізнесу до ДПЗКУ і Одеського припортового заводу, цілком імовірно, що рано чи пізно, вони перейдуть в приватні руки. В Україні відомо топ-10 найбагатших держпідприємств, таких як :

- 1) Нафтогаз України (72,6 млрд грн);
- 2) Енергоатом (23,2 млрд грн);
- 3) Південно-Західна залізниця (9,9 млрд грн);
- 4) Одеська залізниця (9,1 млрд грн);
- 5) Львівська залізниця (7,7 млрд грн);
- 6) Південна залізниця (7,3 млрд грн);
- 7) Дніпропетровська залізниця (7,2 млрд грн);
- 8) Державна продовольчо-зернова корпорація України (7,1 млрд грн);
- 9) Одеський припортовий завод (5,4 млрд грн);

10) Адміністрація морських портів України (4 млрд грн) [19].

Цілі приватизації є різними: від зміни відносин власності на засоби виробництва до залучення іноземних інвестицій, що є нині актуальним. Але однією із найголовніших цілей є структурна перебудова економіки та стабілізація економічного становця, не менш важливим також є розвиток конкуренції, щоб обмежити монополізацію [4; 141].

Для України ефективною є ринкова трансформація, тому доцільним є застосування запропонованої авторами методик оцінки фінансового стану українських підприємств для прийняття обґрунтованого управлінського рішення інвесторами. В умовах сьогодення можна стверджувати, що приватизація:

- є одним із основних інструментів ринкової трансформації відносин власності, якій може стимулювати економічне зростання і підвищувати ефективність роботи приватизованих підприємств, а також забезпечувати інвестиційні можливості самої держави та сприяти вирішенню багатьох проблем у соціальній сфері;

- сприяє залученню стратегічних власників на підприємства, утворенню нової формації власників-підприємців, особисті інтереси яких тісно пов'язані з розвитком підприємств та економіки в цілому;

- сприяє потужній фінансовій ін'єкції, яка може закласти фундамент для соціально-економічного зростання економіки країни.

Приватизація – це складний і суперечливий процес, якій має свої глибокі властивості, що зв'язані з кардинальною зміною соціальної структури та зміною соціально-економічного ладу в Україні.

Нині більша кількість населення не зовсім підготовлена до сприйняття змін, тому проведення приватизації швидким темпам може не призвести до бажаних результатів, а лише погіршить ситуацію.

Входячи з того, що очікування позитивних ефектів розвитку економічної системи України відсутні, враховуючи специфіку реформування власності в Україні, треба більш активно впроваджувати приватизацію, її конкурентні методи з метою пошуку ефективного власника і стратегічного інвестора. Необхідна

масштабна підтримка підприємств після приватизації за допомогою відповідних ринкових структур із залученням банків, страхових та консалтингових фірм [4; 142].

Але варто розуміти, що є низка підприємств, які не підлягають приватизації, тому що вони відповідають за національну безпеку, це підприємства воєнного призначення. Якщо такі підприємства піддати роздержавленню, то країна може опинитися у скрутному становищі під час воєнних конфліктів. Також підприємства, які представляють Україну й успішно конкурують на світовому ринку, наприклад, підприємства авіакосмічної промисловості, теж не підлягають приватизації, тому що держава зацікавлена в удосконаленні виробництва і збереженні технології виробництва в країні.

Аналіз порівнянь різних засобів приватизації показав, що у світі переважає такий спосіб приватизації, як перетворення підприємств і організацій у відкриті акціонерні товариства. Ця форма набула найбільшого поширення з розвитком великого бізнесу, бо його важко вести на основі тільки приватних коштів підприємця.

Тому пропонується в умовах сьогодення низку підприємств вивести на рівень змішаного управління, тобто залишити половину державного майна та половину приватного, що дасть змогу залучити кошти до підприємств і дасть поштовх до розвитку, в той же час ці підприємства зможуть бути гнучкими до економічних потрясінь та соціальної нестабільності. Для цього також треба провести низку реформ та прийняти деякі законодавчі акти, які б дали змогу приватним підприємствам функціонувати без втручання держави. Водночас необхідно, щоб держава мала вплив на дії цих підприємств, тому що повна свобода підприємців може спровокувати країну до соціальної нестабільності. В умовах кризи необхідно стабілізувати політичне становище і дати змогу інвесторам бути впевненим у своїх вкладах, це необхідно забезпечити на законодавчому рівні, відкоргувати Податковий кодекс, тому що завелкі податки провокують тіньову економіку [4; 142].

2.3. Приватизація комунального майна

Приватизація є одним з похідних способів набуття права власності: відповідно до ст. 345 Цивільного кодексу України фізична або юридична особа може набути право власності у разі приватизації державного майна та майна, що є в комунальній власності. Зобов'язання, що виникають з договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації, в тому числі єдиних майнових комплексів комунальних підприємств, є особливим сегментом господарського обороту. Специфіка зобов'язань, що виникають з таких договорів, зумовлюється функціями комунальної власності як виду публічної власності.

Однією з основних категорій публічної власності є майно загального користування, до якого належать об'єкти соціально-культурного призначення, які необхідні для нормальної життєдіяльності та розвитку територіальних громад та можуть використовуватися усіма членами суспільства без будь-яких обмежень. Викорстання публічного майна загального користування створює умови для реалізації таких прав людини, визначених в Загальній декларації прав людини (1948 р.), як право на відпочинок і дозвілля (ст. 24 Декларації), право вільно брати участь у культурному житті суспільства, втішатися мистецтвом, брати участь у науковому прогресі і користуватися його благами (статті 24, 27 Декларації).

Відповідно до ст. 1 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» правом комунальної власності є право територіальної громад володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватися та розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. Правовий режим комунального майна формується внаслідок реалізації нормативної функції двох суб'єктів права – держав і територіальної громад – при визначенні цього режиму. При нормотворенні територіальна громада та відповідні органи місцевого самоврядування здійснюють одночасно і муніципальну владу, і владу власника, і безпосереднє управління галузями комунального сектора економіки, і відповідне правове регулювання. Розгорнута характеристика права комунальної власності міститься в рішеннях

Конституційного Суду України у справі щодо кредиторів підприємств комунальної форми власності від 20.06. 2007 р. №5-рп/2007 та у справі щодо приватизації державного майна від 01.07.1998 р. №9-рп. Зокрема, як зазначив КСУ, із змісту статей 13, 41, 142, 143 Конституції України випливає, що на конституційному рівні принципово відокремлено комунальну власність від державної власності. Метою ж наділення територіальних громад правом комунальної власності є, в першу чергу, використання майнових об'єктів для задоволення нагальних потреб жителів цих громад у невідкладних послугах, і лише в другу чергу право цієї форми власності призначено для доцільного, економічного та ефективного використання майна територіальних громад в інших інтересах їх жителів.

На цей час відчуження майна, що є у комунальній власності, регулюється положенням Закону «Про приватизацію державного майна», інших законів з питань приватизації і здійснюється органами місцевого самоврядування. Проте в цьому Законі не враховується специфіка права комунальної власності як виду публічної власності, що виконує, головним чином, соціальні функції, і використання якої спрямоване на вирішення питань місцевого значення та задоволення публічних (суспільних), корпоративних та індивідуальних потреб членів відповідної територіальної громади в продукції та послугах (житлово-комунальних, соціально-культурних, побутових та інших потреб).

Закон «Про приватизацію державного майна» спрямований на регулювання відносин приватизації саме державного майна, мета якої полягає у підвищенні соціально-економічної ефективності виробництва та залучення коштів на структурну перебудову економіки України. Проте мета приватизації комунального майна не може визначатися по аналогії закону із метою приватизації державного майна, отже, ця правова невизначеність має усуватися у правозастосовній практиці судів на основі норм статей 1, 3 Конституції України, відповідно до яких Україна є соціальною державою і її головним обов'язком є утвердження прав і свобод людини і громадянина.

Метою приватизації комунального майна, на мій погляд, слід вважати підвищення ефективності використання комунального майна для задоволення соціальних, побутових, культурних та інших потреб територіальних громад. Відповідно до цієї мети повно здійснюватися і регулювання договірних відносин приватизації комунального майна, насамперед, щодо обов'язкового збереження профілю діяльності підприємства як умов набуття права власності на об'єкт комунальної власності та контролю з боку громад за користуванням цим майном.

В науковій літературі зверталася увага на специфічність приватизації як правової форм відчуження об'єктів публічної власності, яка виявляється, зокрема, в тому, що із залученням цих об'єктів у сферу приватного відання виникає усичене право приватної власності на приватзоване майно. Власник такого майна, по суті продовжує перебувати у правовідносинах із публічним власником і обтягується низкою зобов'язань, не притаманних цивільно-правовим відносинам власності. Неминучість звуження обсягу прав власника (покупця об'єкта приватизації) обумовлюється підставами виникнення й припинення права власності, метою, що переслідується на етапі придбання (продажу) відповідного майна, сферою використання об'єкта власності, і це не повно розглядатися як ущемлення чи обмеження прав покупця комунального майна як нового власника.

Конвенцією про захист прав людин і основоположних свобод (1950 р.), ратифікованою Законом від 17 липня 1997 р., статтею 1 Першого протоколу до неї (1952 р.) передбачено право кожної фізичної чи юридичної особи безперешкодно користуватися своїм майном, не допускається позбавлення особи її власності інакше як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальним принципом міжнародного права, визнано право держав на здійснення контролю за користуванням майном відповідно до загальних інтересів або для забезпечення сплати податків чи інших зборів або штрафів.

В листі Верховного Суду України від 01.07.2013 р. «Аналіз деяких питань застосування судам законодавства про право власності при розгляді цивільних справ» звертається увага на наступне: «В нормах статей 13, 41 Конституції і ст. 1

Першого протоколу до Конвенції закріплено основні принципи здійснення права власності та його обмеження: по-перше, встановлено право безперешкодно і в повному обсязі здійснювати правомочності власника щодо свого майна, по-друге, визначено межі допустимого розумного втручання держави у здійснення правомочностей власника. Прочому таке втручання повинно бути законним і має здійснюватися з дотриманням принципу справедливого балансу між публічним і приватним інтересам. Зазначені принципи сформульовано і в рішенні Європейського Суду з прав людини у справі «Спорронг і Лоннрот проти Швеції» (23 вересня 1982 р.), відповідно до якого суд повинен визначити, чи було дотримано справедливий баланс між вимогами інтересів суспільства і вимогами захисту основних прав людини. Забезпечення такої рівноваги є невід'ємним принципом Конвенції в цілому і також відображено у структурі ст. 1 Першого протоколу: «Має бути дотримана справедлива рівновага між інтересами захисту права власності та загальними інтересами» [16; 159].

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ТА ПРІОРТЕТИ ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА В УКРАЇНІ

В умовах державної власності, яка панувала в Україні до початку 90-х років, фактично ж здійснювалась передача продукції від одного державного підприємства іншому без змін власника цієї продукції (за винятком реалізації товарів населенню). Тобто держава практично «купувала» продукцію сама у себе. Зрозуміло, що в цьому випадку більшість заходів держав з підвищення ефективності виробництва та якості продукції, економії матеріальних та паливно-енергетичних ресурсів і т.ін. не давали суттєвих результатів. Саме тому приватизація, як процес перетворення частини державної власності в інші її форми – приватну, колективну, спільну тощо і повна сприяє створенню в країні повноцінного ринкового середовища. Приватизація – це важливий і рішучий крок до ринкової економіки, її демократизації. Мета приватизації – створити власника, реального господаря, відновити природну мотивацію людей до високопродуктивної праці, сформувані умови для підвищення ефективності виробництва та покращення добробуту людей.

Приватизація державного майна в Україні здійснювалась таким етапним: 1992 рік – початок приватизації; 1996 рік – завершення малої приватизації; 1998 рік – завершення масової приватизації; 2000-2005 рік – поспішний розпродаж державного майна пов'язаним з владою бізнес-групам («замовна приватизація», неприватизаційні способи відчуження майна, початок кризи приватизаційного процесу); з 2006 рік – посилення кризи приватизаційного процесу під впливом різних факторів)

Серед вчених та практиків все ще переважає думка, що створити ефективного власника повинна саме держава, тобто, держава повинна організовувати відкриті конкурси на проведення приватизації, розробляти відповідні приватизаційні умови, які б дозволить провести «правильну приватизацію». Дійсно, такий підхід до пошуку ефективного власника переважав на початку ХХ сторіччя, коли панувала думка, що саме держава повинна знайти ефективного власника і передати йому свою власність.

Але пізніше, у 1960 році американський економіст Рональд Коуз (1910-2013 рр.) прийшов до діаметрально протилежного висновку: якщо власність (в умовах обмежених ресурсів) використовується неефективно то вплив у цьому випадку держав не є обов'язковим. Власність сама буде переходити до рук більш ефективного власника або до того, хто більше цінує цей ресурс, але при наявності двох необхідних умов: по-перше, трансакційні витрати повністю дорівнювати нулю; і по-друге, власність повністю бути надійно захищена з боку держави [15; 131].

Іншими словами, неефективний власник ні за яких умов не зможе отримати ніяких додаткових привілеїв (зі сплат податків, отримання пільг, державної допомоги (з бюджету)), а також не зможе підкупити орган державної чи місцевої влади тощо з метою отримання певних привілеїв, які б дали йому змогу і в подальшому працювати неефективно. І тоді у такого неефективного власника залишаться два напрямки дій: або перебудувати свою діяльність, знайти ефективного менеджмент, технічно переозброїти виробництво, виготовляти високоякісну інноваційну продукцію тощо, або продати свою власність іншій особі, яка цінує цю власність більше, яка буде здатна організувати ефективно виробництво, тобто ефективно використовувати такі важливі ресурси як землю, надра, цілісні виробничі комплекси, основні засоби, інтелектуальний потенціал тощо.

На жаль, оскільки у нас в країні все ще існують величезні трансакційні витрати, тому у нас потенційний ефективний власник практично не має можливості законним шляхом отримати право на власність, якої він потребує і яку він цінує. Тому-то у нас власність у своїй більшості належить неефективним власникам, які лобіюють власні інтереси, намагаючись отримати різні пільги, дотації з бюджету тощо. Тому у нас тривалий період часу функціонує неефективна економіка, яка спричинила падіння національного виробництва у величезних обсягах.

Відновлення приватизації є однією з умов кредитування України Міжнародним валютним фондом.

Ефективна і прозора приватизація вже не перший рік є стратегічним завданням української влади та солодким сном для українського бізнесу. Багато

років важкою ношею для українського державного бюджету є тисячі “успішних” державних підприємств.

Шанси на успішну приватизацію мінімальні. Річ не лише в невдалих попередніх кроках, бо це вже буде п’ята така спроба, а в тому, що будь-хто, хто проаналізує макроекономічну ситуацію та структурні особливості економіки, зрозуміє – державна власність уже не є такою привабливою для продажу.

Довгі роки відсутності інвестицій, відсутність модернізаційних процесів на відповідних виробництвах значною мірою знецінило той капітал, який виставляється сьогодні урядом на продаж. Тому набагато доцільніше було йти шляхом не приватизації, щоб за цей рахунок вирішити бюджетні та фінансові проблеми, а почати модернізацію на державних об’єктах. Має бути власник, який не лише зароблятиме, але й вкладатиме кошти в розвиток.

Раніше приватизацію планували провести на 17 мільярдів гривень, а зараз – на 22,5 мільярд. Однак уряд не зможе вийти на цю цифру. Якщо будуть виставлятися високі планки щодо стартової ціни, то, скоріш за все, продаж узагалі не відбудеться.

По новому, приватизація звучить так:

По-перше, прийнятий закон значно спрощує саму процедуру приватизації. В першу чергу, це стосується термінів підготовки об’єкту та документації.

По-друге, існують такі способи продажу – це аукціон і вкуп об’єктів приватизації, а також з’явиться можливість приватизувати об’єкт, який на момент прийняття Закону “Про приватизацію державного майна” вже перебував в оренді.

Позитивним нововведенням також є і той факт, що для виставлення об’єкта приватизації на аукціон буде створюватися аукціонна комісія, з метою розробки умов продажу. Адже проблема відсутності реальної експертної оцінки об’єкта та обґрунтування цін на нього вже давно є фактором “відлякування” міжнародних інвесторів.

Окрім того, вводиться процедура “голландських аукціонів”: якщо об’єкт приватизації виставляється вперше на аукціон зі збільшенням стартової ціни, то вона знижується на 25%, а якщо об’єкт виставляється на продаж зі зменшенням стартової

ціни вдруге, то вона знижується на 50%. Це допоможе підвищити ефективність торгів та пришвидшить процес продажу “непробуктованих” підприємств.

Все це гарантуватиме максимальну прозорість і відкритість приватизаційного процесу, залучаючи широке коло закордонних і місцевих інвесторів до придбання державної власності.

Звичайно, для інвесторів такі зміни є показовими, тому у 2018-2020 роках можна очікувати зростання зацікавлення об'єктами приватизації з боку іноземних компаній.

При цьому не треба мати ілюзій, зростання інвестиційних потоків хоча й імовірно, проте не принесе значних змін одразу: підвищення + 2% до ВВП України недостатньо, бо для реального результату необхідне зростання в межах + 25%. Але це краще, ніж нічого.

Зрозуміло, що попереду ще багато роботи: потрібно доопрацювати систему, врегулювати всі правові колізії та справді відкрити ринок як великої, так і малої приватизації. Раніше Україна була для інвесторів “terra incognita”, пора змінювати це.

Чи цікава Україна для світового бізнесу? Так, але, що ми можемо запропонувати? Як мінімізувати ризик та привабити потенційних покупців? Відповідь проста. Відкритість та публічність всієї необхідної інформації разом з максимальною автоматизацією процесів - це допоможе уникнути вже звичного саботажу і “підключених інтрів”. А це нові інвестиції, розвиток та ефективна економіка.

Для того, щоб забезпечити високу ефективність трансформаційних процесів в нашій державі, потрібно знати, що основною формою роздержавлення має стати створення й розвиток колективного типу власності на основі роздержавлення. Приватизація не може стати основною формою роздержавлення, тому що зробити приватним власниками усіх громадян країни неможливо. У зв'язку з цим відомий російський економіст Л. Абалкін стверджує: «Є три мотиви поведінки: мотив власника, підприємця та робітника. Більшість, до 3/4 працюючих у розвинутих країнах не є власниками, але чомусь працюють, мають високу продуктивність праці і достатньо сильні мотиви трудової діяльності». Доходи на

власність не можуть бути основною формою доходів працюючих. Основним мають бути доходи на працю. Роздержавлення досягне мети лише тоді, коли, крім проведення реструктуризації, приватзації, демонополізації тощо трудові колективи й усупільнений сектор економіки в цілому забезпечуватимуть реальний розподіл за працю, високу мотивацію трудівників до праці.

ВИСНОВКИ

Приватизація майна стала одним із найголовніших важелів впливу на розвиток соціально-економічної реформи в Україні. Соціально-економічна трансформація в Україні проводилася з тим, щоб змінити існуючий економічний порядок (економічну систему) та забезпечити економічне зростання. Вважалося, що досягти поставленої мети вдасться завдяки тотальній приватизації і не враховувалося те, що процес приватизації є лише складовою частиною створення соціально-орієнтованої економіки, і що його треба здійснювати синхронно з іншими процесами.

Приватизація є одним із основних рушійних елементів розбудов національної економіки та здійснення ринкових перетворень. Проте, аналіз практик приватизаційного процесу в Україні вказує на існування чинників її вразливості, які з одного боку, викликані недосконалістю законодавства, а з іншого – неефективністю державного управління та контролю в цій сфері. Все це створює загрозу національній безпеці України в економічній та соціальній сферах.

Усунення назрілих проблем потребує негайного і системного вирішення низки завдань, основним з-поміж яких є: повернення довіри населенню до приватизації; стратегічна орієнтованість спрямування коштів, одержаних від приватизації; оптимізація структур держсектору; забезпечення прозорості процесу приватизації й зменшення можливостей для корупції; підвищення ефективності управління підприємствами, які знаходяться в державній власності; залучення громадськості до приватизаційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алданов Ю. В. Приватизація державного майна як спеціальна підстава набуття права власності: дис. ... канд. юрид. наук. ,К., 2006. 296 с.
2. Антипенко І. В. Адміністративно-правові засади діяльності державних органів у сфері приватизації: дис.... канд. юрид. наук. Ірпінь, 2012. 227 с.
3. Беляневч О. А. Питання приватизації комунального майна / О. А. Беляневч // Вісник Верховного Суду Україн. - 2015. - № 6. - С. 36-42. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvsu_2015_6_6
4. Блага В.В., Марченко І.Ю., Кобзарєва Г.Ю. Приватизація державного майна як шлях виходу з кризи // Економіка та управління національним господарством. Вп 10. – 2016. - с. 140-143
5. Гамалій В.Ф., Кошк О.М., Легінькова Н.І. Аналіз завершального етапу приватизації в Україні: стан, проблем, рзк [Текст]. – Наукові праці Кіровоградського націонал. технічного університету. Економічні наук, 2015, вп. 28, с. 29- 36.
6. Господарський кодекс України : науково-практичний коментар : станом 1.11.2009 р. / за ред. Д.М. Пртка, І.В. Булгакова. – К. : Юстніан, 2010. – 1088 с
7. Ефективність приватизації державного майна в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=35>
8. Конституція України від 29.06.1996 р. № 254к/96ВР // Відомості Верховної ради України. – 1996. – № 30
9. Лесько Т. В. Деякі аспекти проведення приватизації в Україні [Електронний ресурс]. – <file:///C:/Users/admin/Downloads/2179-7600-1-PB.pdf>
10. Шевчук О.Р. Поняття та правова природа фінансових послуг/ О.Р. Шевчук//. – Підприємництво, господарство і право. – 2012. – № 5 (197)– С. 29 – 32

11. Шевчук О.Р. Ринок фінансових послуг як об'єкт наукового дослідження фінансово-правової науки/ О.Р. Шевчук//. – Адвокат. – 2012. – №10(121). – С. 29–32
12. Шевчук О.Р., Ментух Н.Ф. Фінансово–правові засади діяльності Національного банку України у сфері стабілізації грошово–кредитного та валютного ринків України. // О.Р. Шевчук, Ментух Н.Ф.//. – Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія право. – 2012. – №30. –Т.2. – С. 29–3212.
10. Про Державну програму приватизації [Електронний ресурс]// Закон України від 13.01.2012 р. №4335-VI. – Режм доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4335-17>.
11. Семноженко В.. Пять проблем приватизации в Украине / В.. Семноженко // Зеркало недел. – 2010. – №26. – С. 12-14.
12. Скиба М. В. Приватизація як інструмент структурних перетворень в економіці України: поняття, основні проблеми та шляхи їх вирішення / М. В. Скиба // Вісник Національної академії державного управління пр Президентів України : науковий журнал. – 2010. – №4. – 125-133.
13. Скринник Н.В. Аналіз результатів приватизації і причини, якими вони обумовлені. – Вісник Хмельницького національного університету, 2014, № 2, Т. 2, с. 158-163.
14. Шевченко Я.М. Питання права власності (коментар до Конституції України) // Вбрані праці (1964-2012 рр.) / відп. ред. Р. О. Стефанчук. К.: ВГО «Асоціація цвілістів Україн»; О.: Центр досліджень права ім. Савіньї. Кам'янецьПодільській, ТОВ «Друкарня «Рута», 2012. С. 262-268.
15. Щербина В.С. Господарське право : підручнк / В.С. Щербиина. – бе вд., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 640 с.
16. 10 найбагатших держпідприємств України [Електронний ресурс]. – Режм доступу : <http://news.online.ua/print/701348/>.